

IV FÒRUM AURIGA

Diàleg sobre la tradició grecoromana a Catalunya
Capital de la Cultura Catalana Perpinyà 2008, 8 i 9 de novembre de 2008

“El centenari de l’inici de les excavacions dels jaciments d’Empúries (Alt Empordà) i Rúscino (Rosselló)”
Homenatge a Rémy Marichal

Acte d'inauguració del IV Fòrum Auriga, presidit per l'alcalde de Perpinyà Joan Pau Alduy

El IV Fòrum Auriga es va iniciar amb una visita a Rúscino

Sessió de treball del IV Fòrum Auriga, al Convent dels Mínims de Perpinyà (comunicacions 1, 2 i 3)

1. Present i futur del jaciment de Rúscino. Isabelle Rébé-Marichal

Aquests darrers anys, l'actualitat arqueològica del lloc de Rúscino va ser marcada per tres etapes importants:

- Entre 2000 i 2003, les recerques han portat sobre l'extremitat sud de l'altiplà que conté a poca profunditat els nivells els més antics de l'ocupació del lloc; així els vestigis d'una ocupació al neolític, una necròpoli del BFIIIb, i una casa de dues àbsides particularment ben conservada de la primera edat del Ferro (entre -600 et -575) van ser excavats. Els resultats d'aquestes darreres excavacions de R. Marichal van ser àmpliament publicades en una monografia sobre els orígens de Rúscino, publicada a la fi del 2003.

- El 2005-2006, després de diversos pillatges del lloc, una vasta operació de prospecció magnètica és autoritzada per l'Estat sobre les zones no excavades del jaciment. Realitzada metòdicament, aquesta prospecció permet la descoberta de documents epigràfics de primer ordre: una fulla de plom opistògraf portant 13 ratlles d'un text en grec, dues fulles de plom enrotllades l'una sobre l'altra portant 13 i 7 línies de caràcters ibèrics. En finalitzar la prospecció ha lliurat una sèrie de 42 segells amb inscripcions en àrab. La seva transcripció i la seva presència a Rúscino, associada a 18 monedes islàmiques (de les quals 5 *fulus*, monedes destinades als combatents) condueix a considerar de nou el paper de l'oppidum durant l'alta Edat Mitjana i fa de Rúscino un lloc de referència per l'estudi de la conquesta àrab del sud de la Gal·la.

- En finalitzar, l'estiu 2008 ha vist una vasta campanya de prospecció geofísica del lloc combinant mètodes electromagnètics i georadars així com la represa de les excavacions en una part poc explorada del fòrum.

Durant els tres pròxims anys, les recerques portaran a la vegada sobre l'excavació total del fòrum i sobre l'excavació de sitjies de la segona Edat del Ferro.

L'activitat científica sostinguda per un equip d'investigadors entorn d'un projecte col·lectiu de recerques sobre l'alta Edat Mitjana. Per acabar l'accent serà posat concernint la valoració del lloc i la seva accessibilitat al públic: nou projecte arquitectural de presentació del fòrum, restitucions de mida natural, desenvolupament de projectes pedagògics en nous locals i obertura del lloc a la creació contemporània en el marc del pol museològic de la Vila de Perpinyà.

Durant l'estiu 2008, les recerques han reprès, en una part encara poc explotada del fòrum: després d'una campanya de prospecció geofísica combinant mètodes electromagnètics i georadar, un sondeig de 60 m² va ser emprès. Ha permès verificar les hipòtesis de restitució de l'edifici proposades per G. Barrool i R. Marichal, de descobrir el *cardo maximus* al llarg de la façana oriental del monument, d'estudiar el fenomen d'abandó i d'espoliació de la fi del 1er segle i d'observar vestigis de la reocupació del lloc: llar, fosses, pous.

2. Present i futur del jaciment d'Empúries. Xavier Aquilué (Director del Museu d'Arqueologia de Catalunya-Empúries)

En aquesta intervenció es realitzarà un estat de la qüestió sobre els projectes que es troben en execució en el conjunt arqueològic d'Empúries aquest any 2008, que es commemora el centenari de l'inici oficial de les excavacions per part de la Junta de Museus de Barcelona. Entre els projectes de recerca es farà esment a les intervencions arqueològiques efectuades a la Neàpolis d'*Emporion* (stoa i sector nord-occidental) i a la ciutat romana (insula 30). Entre els projectes de musealització es comentaran les actuacions dutes a terme al fòrum de la ciutat romana. També es presentarà el nou espai museogràfic que acull l'estàtua d'època hel·lenística del déu *Askepios*, trobada a la Neàpolis l'any 1909 i que va tornar a Empúries el dia 15 de març de 2008 amb motiu de la celebració del centenari, i el nou edifici dels magatzems arqueològics que es troba en fase de construcció. Finalment, es relacionaran els projectes de futur pel jaciment arqueològic, entre els quals cal destacar la construcció del centre de recepció de visitants d'Empúries, projectat pel despatx d'arquitectura Fuses i Viader.

3. Inici de les excavacions d'Empúries i Rúscino i l'ambient científic, cultural i polític de l'època. Eduard Riu-Barrera i Isabelle Rébé-Marichal

Empúries 1908

L'hel·lenisme és un component de la cultura europea que significativament l'impregna des de fa segles en molt àmbits i que va créixer especialment en el s. XIX arran de l'emancipació grega. Aleshores la Grècia clàssica va esdevenir referent de manifestacions artístiques o d'altre índole, per arribar a la màxima expressió amb la reinstauració dels Jocs Olímpics el 1896. Al tombant mateix dels s. XIX-XX es produïa l'esplendor de la recerca arqueològica amb les grans excavacions de l'Acrópoli, Argos, Corint, Delfos, Epidaure, Olímpia, etc. L'hel·lenisme català se situa dins d'aquest corrent i es va reforçar políticament per la solidaritat amb la causa del poble grec. Ben anterior al Noucentisme, on convencionalment se situa, va arrencar amb força dins del Modernisme com un component més de la modernització i equiparació cultural amb el context europeu que aquest moviment propiciava.

En aquest ambient intel·lectual i polític va accentuar-se l'atenció arqueològica cap a la vinculació de l'occident mediterrani al món clàssic i va desvetllar-se l'atenció envers Empúries. D'aquest establiment s'havien observat els vestigis romans i només ocasionalment s'havien destacat algunes troballes gregues. Fou la Junta de Museus de Barcelona, un dels organismes culturals que el recent accés al poder municipal del moviment catalanista havia dinamitzat, que es va fer seu el projecte d'excavació sistemàtica d'Empúries a imatge de les empreses arqueològiques en terres gregues. Els seus objectius eren reconèixer la ciutat greco-romana i obtenir-ne materials per al museu barceloní. Cal no oblidar que l'impulsor de l'operació era l'arquitecte i polític Josep Puig i Cadafalch, que cercava en l'urbanisme i l'arquitectura antiga motius de reflexió per a l'obra contemporània. Els treballs s'iniciaren el 1908 i l'any següent es produïren les espectaculars troballes d'escultura hel·lènica que tanta repercussió pública tingueren. La més destacada fou la de l'estàtua que el crític d'art i escriptor modernista Raimon Casellas va identificar amb Esculapi, no sense generar certa polèmica.

Eduard Riu-Barrera

Arqueòleg i historiadore

Rúscino, 1908, l'inici de les recerques a la vila antiga i al fòrum

Els vestigis de Castell Rosselló, reconeguts a partir del segle XVII com els de la ciutat antiga de Rúscino mencionada pels autors antics, van ser localitzats pels erudits rossellonesos a partir de l'inici del segle XIX, en el marc de les enquestes sobre els monuments històrics. Si l'interès es focalitzava sobretot sobre els edificis medievals, les monedes i medalles atreïen els curiosos i els artistes: hom sap per exemple que el pintor Boher portava els seus estudiants sobre el lloc de les excavacions a partir del 1816, quan la comissió arqueològica departamental feia practicar entre el 1843 i el 1845 més de 100 dies d'excavacions, el que en feia una de les obres arqueològiques més antigues de França Metropolitana, abans Alésia i Bibracte.

És en ocasió de la recepció del Congrés Arqueològic del 1906, al qual Josep Puig i Cadafalch participa com a veí, que els especialistes descobreixen el lloc arqueològic i són sensibilitzats a la conservació del lloc.

El desenvolupament vitícola comporta el cultiu de les parcel·les del planell de Castell Rosselló, la comunitat sàvia local demana «a crits», a partir del 1908, al peritatge de F.P. Thiers, un erudit que ha treballat sobre les inscripcions antigues de les muralles de Narbona. Aquest darrer s'espera a aprofundir les coneixences sobre la cultura ibèrica, però recollirà i descobrirà els vestigis de la ciutat d'època romana, en particular les inscripcions llatines que faran la fama del lloc. Subvencionat per les instàncies acadèmiques nacionals i per les societats i els mecenes locals, sostingut i assistit estretament pel propietari dels terrenys H. Aragon, extraurà entre 1910 i 1914 una part del fòrum antic. Aquestes primeres campanyes seran interrompudes el 1914 pel conflicte mundial, i per la mort de l'investigador. H. Aragon, el seu amic i infatigable propagador de les recerques sobre el lloc sempre voldrà continuar el seu treball, i apassionat per aquest contacte amb la història i l'arqueologia, esdevindrà en els anys 20, un dels historiadors més prolixos de Perpinyà i del Rosselló, president de la societat agrícola, científica i literària dels Pirineus Orientals.

Elisabeth Doumeyrou

Directora del patrimoni i de l'arqueologia de la Vila de Perpinyà

Sessió de treball del IV Fòrum Auriga: comunicacions 4, 5 i 6

4. Arqueologia dels terratrèmols. Arqueosismicitat. en homenatge a Rémi Marichal, president fundador del grup APS, Bruno Helly, Alain Rideaud (Grup APS)

El terratrèmol, objecte d'estudi per als arqueòlegs? La història dels sismes del passat és ara competència d'una sèrie de disciplines, entre les quals l'arqueosismologia, que pren lloc al costat de la sismologia històrica i de la paleosismologia. El seu propòsit és aplicar els mètodes de l'arqueologia a l'estudi dels llocs i de les construccions que van patir esdeveniments sísmics, per tal de contribuir, en particular, a l'avaluació del risc sísmic. Les tres etapes principals d'aquest tipus d'estudi són l'observació dels danys, l'anàlisi dels estats de construcció, i la dels contextos històrics i culturals, tot això a partir d'un bon coneixement de la sismicitat a escala regional que resulta d'una col·laboració pluridisciplinària reeixida.

A Catalunya, de les dues bandes dels Pirineus, l'estudi de la sismicitat històrica pot així anar més enllà gràcies a l'arqueosismologia. D'ençà de la seva creació, el grup APS, sota la impulsió de R. Marichal, ha posat molt d'interès en realitzar l'estudi arqueosismològic dels monuments de la Cerdanya. A Rúscino, Rémi i Isabelle Marichal, els responsables de les excavacions, també van notar deformacions i rastres de danys, deguts entre altres a diverses sol·licitacions verticals i horitzontals.

Ens vam plantejar si el lloc bessó de Rúscino, Empúries, podia permetre unes observacions similars. En ocasió d'una visita ràpida al lloc, diversos elements de danys o deformacions ens han suscitat interrogacions. Per a anar més enllà, com a qualsevol treball en arqueosismologia, cal una recerca portada de manera sistemàtica, que permeti assegurar una complementarietat imprescindible de les competències, una pluridisciplinarietat tan ample com sigui possible, per a unes observacions fines sobre una percepció experimentada, i per fi unes interpretacions corroborades i validades pel consens de tots els experts mobilitats sobre aquestes recerques. Aquestes són, d'ençà de la seva creació, les ambicions del grup APS.

5. Portvendres: ancoratge entre Narbona i Empúries, Georges CASTELLVI, Cyr DESCAMPS, Michel SALVAT / ARESMAR (Associació per a les Recerques al Rosselló, seu social: edifici. U, universitat de Perpinyà-Via Domitia)

D'ençà de les excavacions dels anys 1970 concernint les despulles de *Port-Vendres 1* / Ansa Gerbal, diversos equips d'investigadors s'han succeït en les aigües de la rada de Portvendres o lluny de les seves costes, descobrint un conjunt de despulles (prop d'una dotzena) o de dispars al mar d'època antiga.

Aquests testimonis arqueològics demostren la importància d'una via comercial de redistribució que lliga els grans ports de Narbonense, de Tarraconense i de Bètica, al menys entre el segle I abans de Crist i el segle V després de Crist. La rada de Portvendres apareix sobre aquesta via marítima com un refugi i un ancoratge; possiblement *Portus Veneris* ha pogut servir puntualment de desembarcador com ho confirmaria l'important abocador de l'Ansa Gerbal, que conté restes de ceràmiques de l'Alt Imperi i de l'Antiguitat tardana.

A terra, la recerca arqueològica no ha donat res; cap lloc d'excavació important no va ser identificat avui dia, sinó algunes escampades d'àmfores republicanes o de l'Alt Imperi. Queda la problemàtica del famós *temple de Venus* del qual Portvendres reivindica la seva etimologia. Nombrosos llocs s'ofereixen a aquesta localització, però tot això queda hipotètic, fins i tot malgrat la descoberta de marbres esculpits trobats al peu del Fanal el 1886, i avui malauradament perduts.

6. Confluència i divergència de la protohistòria dels Països Catalans. Joan Sanmartí, Universitat de Barcelona

Aquesta comunicació analitza breument les causes i els processos de les profundes transformacions experimentades durant el primer mil·lenni aC pels grups humans que habitaven els diferents territoris que constitueixen actualment els Països Catalans (amb l'excepció de l'Alguer). S'hi defensa que la transformació de les societats de petita escala que habitaven els territoris continentals abans del segle VI aC fou deguda al creixement de l'economia política propiciat per l'expansió demogràfica i, en darrer terme, per la possibilitat d'intensificació econòmica que va suposar la introducció de la metal·lúrgia del ferro. A les Balears, la insularitat i llur extensió reduïda van impedir un desenvolupament similar. El fenomen colonitzador va condicionar aquests processos, però no en fou el motor, ni hi ha elements que permetin parlar d'"aculturació" de les societats indígenes.

Sessió de treball del IV Fòrum Auriga: comunicacions 7 i 8

7. Presentació dels trofeus de Pompeu. Isabel Rodà, Jordi Castellví i Josep M. Nolla

A l'endemà de la seva campanya victoriosa a Hispània, sobre les tropes de Sertori i de Perpenna, Pompeu entra a Roma. És en aquest moment (cap al 71-70 aC) que comença a edificar el seu trofeu en els Pirineus.

Com Sul·la a Queronea (86 aC), aquest monument ha de ser únic i testimoniar del carisma de l'*imperator*. Però a la diferència del seu predecessor i dels *imperatores* romans del segle II aC, Pompeu no implanta el trofeu sobre el lloc decisiu o últim de la campanya militar, preferint-li els límits de la província vençuda, entre la Gàl·lia transalpina i la Hispània citerior.

És a partir d'aquest criteri que, molt més tard, als segles XVI i XVIII, els historiadors francesos i espanyols s'afronten per retrobar els límits de les dues províncies pirinenques, la localització exacta de les ruïnes del trofeu que ha desaparegut de la memòria col·lectiva segurament d'ençà de la fi de l'Antiguitat.

En efecte, les excavacions han demostrat que el monument ha servit de carrera a partir de la fi de l'Antiguitat, com més tard al voltant del segle V, al punt de ser espoliat de la quasi totalitat dels seus blocs en gran aparell: només alguns d'entre ells van ser respectats en alguns sectors de fundacions, perquè difícils d'accés i d'extracció. L'establiment, a l'inici del segle XI d'una església rural dedicada a santa Maria, i engrandida en priorat benedictí abans la fi del mateix segle, continua de fer desaparèixer els blocs que queden o les enterra sota les seves construccions.

Entre el segle XIV i el segle XVII, amb el desenvolupament del poble del Portús – a 1,250 km més a l'est – i l'increment dels intercanvis per carretera pel coll del mateix nom, el coll de Panissars perd poc a poc el seu monopoli de carreteres a profit del segon. Les guerres de frontera realitzades entre França i Espanya, als segles XVI i XVII, acceleren l'abandó del poble i del Priorat de Panissars i precipiten el lloc en l'oblit.

Al moment de fixar la frontera entre els dos Estats a partir de la localització del trofeu, algunes ruïnes medievals, situades al coll del Portús, suggereixen la seva identificació al monument romà. Així va ser definida la frontera del tractat dels Pirineus (1659) que passa per aquesta zona.

Però la qüestió del trofeu de Pompeu, encara que sigui una qüestió local en l'estudi de la història romana, continua fins que un sondeig actualitzi, el 1984, una part de les fundacions del monument i permeti així localitzar definitivament el seu emplaçament.

Més de vint segles després de la seva construcció, el lloc conserva les característiques que han determinat la prevalença de la seva tria: el coll de Panissars, situat sobre la línia de repartiment de les aigües dels dos vessants pirinencs, marca així avui dia la frontera administrativa entre els dos Estats eixits de la Gàl·lia i de la Hispània antigues; el pas per carretera és l'únic abandonat, però el seu veí, el coll del Portús, ha reprès el control del flux entre la península Ibèrica i la resta d'Europa.

8. Patrimoni papiro lògic de la Biblioteca de Perpinyà: edició de la butlla de Sergi IV (1011). Miquel Sitjar i Montserrat Tudela

La butlla de l'any 1011 del pontífex Sergi IV que concedeix la propietat de l'església i monestir de Sant Martí del Canigó a Guifré II, comte de Cerdanya i Conflent (fill d'Oliba Cabreta i Ermengarda) es conserva a la mediateca de Perpinyà en perfecte estat. Aquesta butlla forma part del conjunt dels vint-i-cinc documents escrits en suport paper que es conserven encara en el món, onze de les quals en els Països Catalans.

Aquests documents, a més del valor històric, legal i patrimonial, tenen valor pel suport en el que han estat escrites: paper. En la comunicació es presentarà l'edició, la primera traducció al català i la història d'aquest document.

Les sessions de treball del IV Fòrum Auriga es van celebrar al Convent dels Mínims de Perpinyà.

Sessió de treball del IV Fòrum Auriga: comunicacions 9 i 10

9. Ibers i romans al país dels ceretans (s. III aC-V dC). Oriol Mercadal, Sara Aliaga, Pere Campmajó, Oriol Olesti, Denis Crabol i Christine Rendu

La present comunicació tracta de l'arqueologia a Cerdanya pel que fa al període en què el poble dels ceretans rebé les influències, primer del món ibèric i posteriorment de Roma. Hom mostra la perduració d'una cultura indígena, aparentment poc alterada al llarg dels darrer mil·lenni aC, que assistirà a importants canvis en els patrons socioeconòmics i territorials. Alguns d'ells són la introducció de la moneda, l'escriptura, els productes comercials, l'urbanisme i la centuriació. En un primer moment ceretano-iber hom destaca El Castellot de Bolvir com a possible centre territorial amb un caire de fortificació, mentre que a partir del darrer terç del s. I aC serà *Iulia Libica* la que passarà a tenir un paper preeminent en l'estructura de la *Ceretania* romana. Capitalitat, aquesta, que ja no abandonarà fins a la baixa edat mitjana, malgrat el creixent paper jugat per alguns altres nuclis considerats secundaris (Talló).

Malgrat que la recerca a un i altre costat de la frontera ha estat desigual, fet potenciat per l'adscripció a dos estats –així com a dues províncies i dos cantons–, des de fa dècades l'intercanvi d'informació i la col·laboració entre els investigadors han estat fluïts i permanents. Mostra d'això són l'organització i l'edició del *Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà*, la revista *Ceretania*, els actuals projectes i els diversos articles signats conjuntament, així com les contínues visites i troballes fetes per uns i altres a ambdues bandes de "la ratlla".

Aquesta recerca podem estructurar-la en tres grans etapes:

- a) L'efectuada en la dècada dels 70-80, a Llúvia, bàsicament per J. Padró, amb intervencions puntuals de la Diputació de Girona (Oliva, Martín), i complementada amb estudis de caire històric per part de M. Delcor.
- b) L'excavació de Lo Lladre (Llo) –1970 a 1986– i la posterior tesi doctoral sobre gravats rupestres (dècades de 1980-2000), ambdues per part de P. Campmajó i el seu equip (entre ells, D. Crabol i Ch. Rendu).
- c) La iniciada a partir de la confluència de l'elaboració de la Carta Arqueològica, la tesi de llicenciatura d'O. Olesti i la represa de les excavacions i recerca, ara arreu de la comarca (Prats, Alp, Bolvir, Llúvia, Talló...) –any 1990 fins l'actualitat– per part d'O. Mercadal, S. Aliaga i J. Campillo (Museu Cerdà/Consell Comarcal), O. Olesti i C. Crespo (UAB) i membres d' *Arqueociència* SC SL (J. Guàrdia, J. Morera...), entre altres empreses que ho feren més puntualment.

10. Les ciutats gregues d'Empòrion i Rhode i la seva relació amb les comunitats indígenes del seu territori. Anna Maria Puig i Marta Santos

Empòrion i la seva relació amb les comunitats indígenes del seu territori. Marta Santos

Cent anys d'excavacions i de recerca han permès un gran avenç en el coneixement de l'antiga Empòrion, amb una llarga evolució històrica que arrenca del petit enclavament de comerciants focuus instal·lats al sud del golf de Roses en el segle VI aC. En els darrers anys, les diverses intervencions arqueològiques realitzades en els nuclis urbans de la *Palaià Polis* (Sant Martí d'Empúries) i de la "Neàpolis" emporitanes, i també en el rerepaís més proper (necròpolis de Vilanera) han permès una aproximació més fonamentada a l'etapa inicial del nucli grec i a l'ocupació autòctona preexistent. Els orígens de l'*emporion* s'expliquen sobretot per la seva condició de port de comerç i espai actiu d'intercanvis, en estreta relació amb la població local, que no deixarà mai de ser-hi present. En la consolidació posterior de la ciutat grega, es refermarà progressivament la seva projecció, econòmica i cultural, sobre el territori que l'envoltava.

La colònia de Rhode i el seu rerepaís indígena. Anna Maria Puig

A vuit anys de la celebració del centenari de l'inici de les excavacions a la Ciutadella de Roses, el 2016, el coneixement sobre el jaciment grec de *Rhode* és ara, també, molt més ampli. Avui disposem de suficients dades per afirmar la fundació massaliota de la colònia a partir del primer quart del segle IV aC, en un territori, al nord de la badia de Roses, amb una presència indígena important, "capitalitzada" per l'*oppidum* de Peralada. Una colònia que es consolida com a ciutat a partir de final del segle IV / inici del segle III aC, i que experimenta un notable creixement demogràfic i urbanístic, així com econòmic, del qual n'és un exponent l'encunyació de la dracma i la producció ceràmica de vernís negre, àmpliament difosa pel territori indígena immediat. La seva fi, sobtada, serà fruit del posicionament de la població envers la presència romana a la fi de la Segona Guerra Púnica, una ciutat d'*hispani*, "indigenitzada", que rebrà un cop fatal arran de la repressió de Cató de l'any 195 aC.

Sessió de treball del IV Fòrum Auriga: comunicacions 9 i 10

11. La ciutat romana d'Empúries i l'ocupació del territori i la ciutat romana de Rúsino i l'ocupació del territori. P. Castanyer, Isabelle Rébé-Marichal i J. Tremoleda

Cent anys d'excavacions i de recerca han permès un gran avenç en el coneixement de l'antiga Empòrion, amb una llarga evolució històrica que arrenca del petit enclavament de comerciants focuus instal·lats al sud del golf de Roses en el segle VI aC. En els darrers anys, les diverses intervencions arqueològiques realitzades en els nuclis urbans de la Palaià Polis (Sant Martí d'Empúries) i de la "Neàpolis" emporitanes, i també en el rerepaís més proper (necròpolis de Vilanera) han permès una aproximació més fonamentada a l'etapa inicial del nucli grec i a l'ocupació autòctona preexistent. Els orígens de l'emporion s'expliquen sobretot per la seva condició de port de comerç i espai actiu d'intercanvis, en estreta relació amb la població local, que no deixarà mai de ser-hi present. En la consolidació posterior de la ciutat grega, es refermarà progressivament la seva projecció, econòmica i cultural, sobre el territori que l'envoltava.

Pere Castanyer, Joaquim Tremoleda. *Museu d'Arqueologia de Catalunya- Empúries*.

Rúsino, ciutat romana

Capital de les Sordones durant la segona edat del Ferro, l'*oppidum* de Rúsino coneix amb la romanització al mig del Ier segle abans de la nostra era, una fase de mutació sense precedent. És durant el principat d'August que es realitzen les institucions principals amb l'ajuda d'un programa important urbanístic i arquitectural del qual el *fòrum* constitueix l'expressió principal: aquest vast monument, edificat entre els segles 20 abans de Crist i 8 després de Crist presenta un conjunt homogeni i un pla clàssic. La seva excavació per F.-P. Thiers a partir de 1908 ha lliurat una de les sèries més importants de dedicatòries de la dinastia julio-clàudia així com nombrosos marbres arquitectònics: fragments de paraments d'arquitrau, de motlures, d'acroteris ... Els altres edificis públics tenen un teatre (enterrat, però molt visible sobre el pendent a l'est) i termes (identificats al segle XIX sota una masia veïna).

En l'hàbitat, la urbanització cesaro-augustiniana no demoleix l'urbanisme indígena, del qual subratlla els principals eixos (carrers). En canvi, a l'interior de l'*insula* excavada per Rémy Marichal, al menys dues *domus* presenten un pla itàlic canònic, de tipus entrada-*atrium*-peristil; són associats a nombroses capes pintades de bonica factura i amb motius refinats, dels 2^{on} i 3er estils pompeians, comparables als d'Herculànum o de Pompeia.

L'accés al pla es feia per la vall oriental en la qual va ser descoberta un tros de via, potser la *via domitia* o un diverticle. Les traces de necròpolis (tombes a incineració) van ser excavades a proximitat.

El període de prosperitat de Rúsino dura poc temps: a partir de la fi del 1er segle de la nostra era l'*oppidum* és abandonat, potser al profit d'una vila baixa. Avui dia, la hipòtesi la més probable del desmantellament de Rúsino resta la causa política, en relació amb la caiguda de la família julio-claudiana. De fet, a partir dels flavians, l'estudi cadastral mostra la incorporació del territori de Rúsino a Narbona.

Taules rodones IV Fòrum Auriga

“Aproximació al món clàssic en ambdós costats de les fronteres”. Moderador: Pere Izquierdo.
Participants: Michel Bats, Jordi Castellví, Miquel Sitjar i Montserrat Tudela

“Com treballar la gestió de patrimoni i turisme cultural”. Moderadora: Maria Costa.
Participants: Josep Maria Carreté, Elisabeth Doumeyrou, Antoni Martín i Rosa Rossell

Homenatge a Frederic-Pau Verrié

El IV Fòrum Auriga va retre homenatge a Frederic-Pau Verrié, en reconeixement per la seva trajectòria en defensa del país i del seu patrimoni

Dinar i visita a Empúries

L'alcalde de l'Escala, Estanis Puig, va donar la benvinguda als participants al IV Fòrum Auriga en arribar a Empúries.

Visita al jaciment d'Empúries. Dossier i activitats didàctiques.

Empúries. un llibre obert sobre el món clàssic.

12. Empúries, un llibre obert sobre el món clàssic. Joaquim Monturiol.

Empúries ha estat un lloc ideal per mostrar el món clàssic a Catalunya. Pocs llocs tenen dues ciutats, una de grega i una de romana, en tota la seva extensió, sense ocupacions posteriors que l'hagin distorsionat. A més, és el lloc on desembarcaren, per primera vegada a la península Ibèrica, els grecs i, més tard, els romans. Empúries també és un referent de l'arqueologia clàssica a Catalunya i un dels primers jaciments arqueològics que els noucentistes van preservar i estudiar. Avui, és un dels jaciments arqueològics més importants del nostre país.

Més de 35.000 escolars passen per Empúries cada any, la qual cosa el situa com un dels museus amb més percentatge de visitants escolars del nostre país.

Des de fa uns anys, el MAC-Empúries ha anat ampliant el seu ventall d'activitats didàctiques. Així, l'oferta actual s'estructura en visites didàctiques, tallers i paquets combinats d'activitats. El servei didàctic funciona a través d'una concessió administrativa a una empresa de serveis didàctics que ha permès poder anar ampliant i actualitzant l'oferta educativa.

Joaquim Monturiol i Sanés

Tècnic de Difusió del Patrimoni. Museu d'Arqueologia de Catalunya-Empúries